

Vladimír Novák: Brouci čeledi potěmnikovití (Tenebrionidae) střední Evropy

Přestože je střední Evropa z entomologického hlediska jednou z nejlépe prozkoumaných oblastí světa, poněkud překvapivě chybějí u mnoha skupin hmyzu určovací klíče a souhrn znalostí soustředěných do jednoho monografického díla, které by usnadnilo všem zájemcům identifikaci druhů a přístup k poznatkům o dané skupině. Pátrat po takových informacích je mnohdy pracné a zdoluhavé i pro odborníky. Ačkoli se celosvětově počet monotematických prací věnovaných konkrétní skupině hmyzu v určité geografické oblasti postupně zvyšuje, stále přetrvává akutní nedostatek takových děl, zvláště s ohledem na neustále rostoucí znalosti o jednotlivých skupinách.

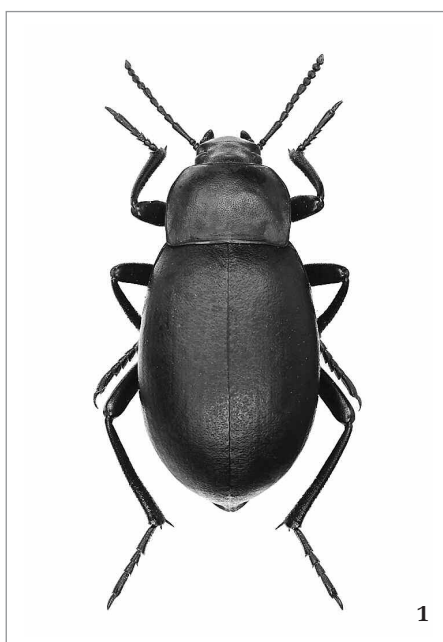
Nejinak tomu bylo i u potěmnikovitých brouků, kteří tvoří v celosvětovém měřítku jednu z nejpočetnějších čeledí a tvarově (habituálně) patrně vůbec nejrozmanitější skupinu. Ve střední Evropě mají však poměrně malé zastoupení, ve srovnání s druhově mnohem bohatšími čeleděmi, jako jsou např. střevlíkovití (*Carabidae*), nosatcovití (*Curculionidae*) nebo mandelinkovití brouci (*Chrysomelidae*). Proto mohu s nesmírným potěšením říci: „Vážení přátelé ano, konečně jsme se dočkali!“ I tak by se dala uvést recezovaná kniha od Vladimíra Nováka.

Představuje vůbec první ucelenou práci o potěmnikovitých střední Evropy. Svým zaměřením a především rozsahem nemá v dané skupině obdoby. Srovnatelnou je snad pouze kniha o potěmnikovitých broucích Kataru (L. Soldati, Natura optima dux Foundation, Varšava 2009). Existuje sice řada prací, které se souhrnně zabývají čeledí *Tenebrionidae* určité geografické oblasti – jako např. Kavkazu a jižní části Ruska (G. M. Abdurakhmanov a M. V. Nabozhenko, KMK Scientific Press Ltd., Moskva 2011), Ukrajiny (L. S. Chernej, Naukova Dumka, Kyjev 2005), USA (R. L. Aalbu a kol., CRC Press LLC, Boca Raton 2002), Nového Zélandu (J. C. Watt, DSIR Plant Protection, Auckland 1992) či excelentní práce o potěmnicích Austrálie (E. G. Matthews a P. Bouchard, ABRS, Canberra 2008). Ani jedna ze zmíněných prací však (na rozdíl od knihy V. Nováka) v sobě nekomponuje možnost určení do úrovně druhů (resp. poddruhů) současně s možností okamžité kontroly v podobě bohatého obrazového materiálu, který zachycuje celkový vzhled všech druhů střední Evropy. Toto zpracování spolu s vynikajícími doprovodnými pérovkami determinálních znaků (včetně samčích pohlavních orgánů, jež jsou u řady druhů zobrazeny vůbec poprvé) a doplňujícími informacemi ke každému druhu činí z knihy jedinečnou a mimořádně přínosnou publikaci a užitečnou pomůcku.

Obsah je tematicky rozdělen do několika kapitol a mnoha podkapitol. V úvod-

ních kapitolách se čtenář seznámí s historií výzkumu čeledi, faunistikou, morfologií dospělých a nedospělých stadií, jejich vývojem, metodami sběru a uchovávání ve sbírkách. Na tuto pasáž navazuje systematický přehled druhů, jenž je plně v souladu s nejnovějšími poznatky. Hlavní část pak představují určovací klíče umožňující identifikaci potěmnikovitých brouků do úrovně podčeledí, tribů, rodů, druhů, případně poddruhů. Ke každému rodu autor připojil diferenciativní diagnózu (informace potřebné ke správnému určení) a u všech druhů (resp. poddruhů) přiřadil informace o jejich bionomii a rozšíření. Pro snadnější určení jednotlivých zástupců knihu doplňují obrazové podklady – perokresby

zobrazující důležité rozlišovací (determinační) znaky a fotografie zachycující celkový habitus příslušného druhu.

Jde nepochybně o velmi zdařilé a komplexní dílo, kterému prakticky není co vytknout. Snad jen, podle mého názoru, je škoda, že latinská jména druhů nejsou kromě českých názvů doplněna i o jména v jazycích států, jež tato publikace pokrývá – v němčině, polštině, slovenštině a maďarštině, ale také angličtině, neboť se díky dvojjazyčnému česko-anglickému vydání jistě dostane do rukou nejen českému čtenáři. V knize rovněž nejsou (zřejmě z edičních důvodů) zahrnuty poznatky významné publikace (D. Iwan a kol., Natura optima dux Foundation, Varšava 2012) prezentující komentovaný seznam potěmnikovitých brouků a jejich rozšíření v Polsku a palearktické oblasti. V kapitole věnované ochraně druhů autor klade patrný důraz na Českou republiku, uvádí mimo jiné výčet druhů u nás pravděpodobně vyhynulých. Pro ostatní státy zahrnuté v knize již nic takového uvedeno není a omezuje se pouze na konstatování, že se problematikou ochrany druhů v rámci střední Evropy zabývalo i několik dalších prací, konkrétně v Rakousku, Německu a na Slovensku. Kapitola mohla být proto doplněna alespoň odkazy na červené seznamy jednotlivých zemí (např. pro Polsko J. Pawlowski a kol., Instytut Ochrony Przyrody, Krakov 2002). Také není zcela jasné, zda zkratky kategorií IUCN uváděné u některých druhů mají platnost omezenou jen pro Českou republiku, nebo platí pro všechny zahrnuté státy střední Evropy. Musím však zdůraznit, že uvedené připomínky v žádném případě nesnižují kvalitu a výrazný přínos recenzované knihy.

Dovolím si uvést i několik slov o autorovi. Vladimír Novák patří k předním a celosvětově uznávaným odborníkům na brouky čeledi *Tenebrionidae*, se zaměřením na podčeleď *Alleculinae*. O jeho odborné erudici svědčí desítky vědeckých prací věnovaných této skupině s popisy mnoha pro vědu nových druhů a také spoluautorství recentního seznamu podčeledi *Alleculinae* palearktické oblasti (V. Novák a R. B. Pettersson in I. Löbl a kol., Apollo Books, Stenstrup 2008). Jeho znalosti se však neomezují pouze na uvedenou podčeleď, je vynikajícím znalcem středoevropských potěmnikovitých brouků obecně, jak dokládá i obrazová publikace vydaná v sérii *Icones Insectorum Europae Centralis* (V. Novák, nakladatelství Kabourek, Zlín 2005, 2007) a zejména právě recenzovaná kniha.

Závěrem bych rád dodal, že tato publikace je nepochybně přelomovým dílem evropské entomologické literatury, kterou by měl znát každý koleopterolog (entomolog studující brouky) a zároveň jistě potěší i nejednoho milovníka přírody.

**Academia, Praha 2014, 412 str.
Doporučená cena 395 Kč**

1 Smrtník *Blaps mucronata*. Velký a robustní druh potěmníka vyznačující se synantropním způsobem života (tedy žijící v blízkosti člověka a jeho obydlí) a večerní aktivitou. Foto S. Krejčík